

h. 6053/74

HELYZETGYAKORLATOK

Eörsi István: Lonci narancssárgában.
~~(Szépirodalmi)~~

Nemcsak a mesterségek vagy a különböző tudományok művelői szakosodtak, hanem egyre riasztóbban az írók is. ^(Ráadásul) ~~Következésképpen~~ kezdünk "műfajban gondolkodni". Skatulyák, merev határok, címkék mindenütt a könyvek világában. Mindannyian gyakorlati műfaj-elméletet játszunk, szigorú szabályokkal, örökös pecsétekkel. ~~[Van először is a Költő ebben a játékban. Aztán van Író (ez írhat novellát valamint regényt) és végül létezik Dramatőr. Nagy Öregknél megengedett a három műfaj (vagy műnem, ahogy tetszik) párhuzamos gyakorlása.~~

~~Sejthetőleg az olvasók is ugyanilyen hallgatólagos megegyezéssel különülnek el: versbarát nem olvas novellát, regényolvasó sehasem lapoz föl egy verseskönyvet. ^(Az) ~~(Író pedig) mint tudjuk, ~~egyáltalán nem olvas~~ csak ír).~~~~

Eörsi István új könyvével az ~~írók között~~ olvasók ugyancsak bajban lehetnek. A Lonci narancssárgában ugyanis nem egységes műfajú kötet: benne négysoros vers és regényrészletnek öltözött novella feszül egymásnak, anekdota-köntösű példázat és kapcsoltá oldott esszé.

Műfordításkötetének címe (Ruhapróba) erre a kötetre is ráillene. Az író jelmezek mögé bújik, onnan fricskázza olvasóját. Mégis, mi az, ami végül összeköti a könyv különböző, látszólag egymástól olyannyira elütő, összeköthetetlen elemeit? Eörsi alapkérdése, meghatározó írói gondja a Szerep. Hiszen nála még a tények is szerepet játszanak és ruhát cserélnek. Hát még az író maga! Ezt olvassuk: "Vészesen változik a képem, / de maszkom még a megszokott", később meg ezt: "Szerepet játszom? A szerep / játszik engem."

Lehetséges szerepeinkről szól tehát ez a könyv. ^(Rossa pillanatainkban) ~~ilyen~~ ^{szerepek} ~~lelt~~
^{(sokszor úgy érezzük,}
A ~~látja~~, hogy az egyik ember fölcserélhető a másikkal, a tettek
is, a magatartások ~~pláne, Szejka mint a szerepek közül~~
^{még inkább} ~~viszonyító érték,~~ ^A "arany-mintát"
~~egyre igényesebben kell keresnünk.)~~ ^{Eörsi} Széchenyi ~~szerep~~ a tébolydában, úgy látja,
~~nincs fölé. Mint ahogy~~ a hóhér és áldozat akár egymás szövegét is szajkózhatná, hisz a
forgatókönyvet mindkettőn betéve tudják. Vagy mégsem? De igen,
^(mert a kötet egy másik novellájában) ~~csak~~ a tuszul ejtett nagykövet hajlama szerint ^(tulajdonképpen) városi gerilla.
Igen, mert itt nemcsak Godot-ra várnak valahol, hanem maga Godot
is várja, még ádázabb reménytelenséggel azokat, akik őt várják.
A kör bezárult.

De talán mégsem, mert bármilyen szerepváltóvá szinesedett,
bármilyen gigantikus jelmezkölcsonzóvá vált korunk, az értelmiségi
ember helyzete és feladata csökönyszerűen és méginkább az, ami
eredetileg volt: a megfigyelő, a kérdező, a leleplező, a virrasztó.
És talán mégsem mindegy a szereposztás, mert lám, ^(sz. közben) Eörsi derűsen
~~figyel~~ a hóhérra, igazán mégis az áldozat érdekli.
Persze ezt a "figyelő" hivatást is szerepként kell elfogadtatni.
Bár a kötetben nincs leírva Szejka neve, Eörsi alaphelyzete egy
békebeli Szejké. Egy még segédszolgálatra sem beosztott, csupán
tartalék-szirénakezelővé ~~hmm~~ kijelölt Szejké.

A clown-maszk, a bohóc-szerep, tudjuk, nem új; az egyik
legősibb művész-magatartás. Eörsi úgy látja, ma ez a leghasznál-
hatóbb, legtermékenyebb magatartás. Egyik novellája kötél-táncosról
szól (akire már senki sem figyel, aki része lett a manipulációnak),
mégis, akár a kiváló cseh filmrendező, Menzel, ^(sz.) ~~is~~ kedveli
ezt a kötél-táncost. A szélcsend ugra-bugra lázadóit, a szerepek
és maszkok mögül röhögve kikacsintó figurákat.

Igazából azonban a helyzetek jobban érdeklik, mint a figurák.
Fő írói módszere, mi más lehetne, a paradoxon. Meg az ellentét

ellentéte, meg a kérdésre-visszakérdés. Akkor sikeres ez a módszer, ha az írás látszólag csak a felszint bolygatja, s egyszer csak mégis elővicsorog belőle, valamilyen aprócska közhely-helyzetből a mély. A lényeg. A fontos. Ez sikerül a Sémák című versben, ez az Emlék furcsa álom-víziójában. Erős és megragadó a kötőnyitó és -záró két novella^{is}, ahol Eörsi prózájának legjobb színvonalát éri el.

Félkésztermékeknek ~~ezek~~^{únik} viszont (kevésbé mesteri clown-mutatványoknak) a két regénytöredék-ízű novella). "Az élet megy tovább" női hőse valahogy a Befejezetlen mondat Krausz Évijét idézi^í, ~~de~~ de egy riasztóan céltalan életű, mókásan és zokogva széthulló, s főleg nem igazán^{gól} megírt Krausz Évit. Vagy a Pesti felhőjáték (Az átutazó) ~~Déry-ábrázolta~~ értelmiségi világa él itt tovább? Mindenesetre Eörsi meg a Déry-ábrázolta Németh Andor között van némi rokonszenves belső hasonlóság.

Sokhelyt egyetlen ez az érdekes könyv. Viszont szerencsére egyvalami nyomtalanul hiányzik belőle: a közöny. A közönyös ember szerepét Eörsi, a mégoly képzett kötél-táncos sem tudja eljátszani. (Szépirodalmi)

Bikácsy Gergely